

OPŠTI / OPĆI IZBORI 2018

DRUGI PRELIMINARNI IZVJEŠTAJ O DUGOROČNOM POSMATRANJU IZBORA I POSMATRANJU IZBORNE KAMPANJE (za period 23.07. – 01.10.2018. godine)

oktobar / listopad 2018.

Sadržaj

1. Sažetak izvještaja
2. Dugoročno posmatranje izbora
 - 2.1. Posmatranje izborne kampanje
 - 2.1.1. Organizacija promotivnih događaja političkih subjekata
 - 2.1.2. Nepravilnosti u izbornoj kampanji
 - 2.1.2.1. Zloupotreba službenih automobila i osiguranja u svrhe kampanje
 - 2.1.2.2. Zabranjene aktivnosti
 - 2.1.3. Teme u izbornoj kampanji
 - 2.2. Izborne nepravilnosti
 - 2.2.1. Zloupotreba ličnih podataka u svrhu registracije birača/ica za glasanje putem pošte
 - 2.2.2. Zloupotreba javnih resursa i javnih funkcija u svrhe kampanje
 - 2.2.3. Nezakonita trgovina mjestima u biračkim odborima
 - 2.2.4. Nedožvoljeni pritisci na birače/ice i kupovina glasova
 - 2.2.5. Ažurnost Centralnog biračkog spiska (CBS)
 - 2.2.6. Preuranjena izborna kampanja
 - 2.2.7. Nepravilnosti prijavljene Koaliciji „Pod lupom“
 - 2.2.8. Ostale nepravilnosti
 - 2.3. Rad izborne administracije
 - 2.3.1. Centralna izborna komisija BiH (1)
 - 2.3.2. Lokalne izborne komisije (143)
 - 2.3.2.1. Sastav i rad lokalnih izbornih komisija
 - 2.3.2.2. Poštivanje rokova
 - 2.4. Mediji, civilno društvo i građani/ke
 - 2.4.1. Izvještavanje medija
 - 2.4.2. Civilno društvo i građani/ke
3. O Općim izborima 2018
 - 3.1. Ukratko o Općim izborima 2018
 - 3.2. Šta nas novo očekuje na Općim izborima 2018?
4. Metodologija dugoročnog posmatranja izbora
5. O Koaliciji "Pod lupom"

1. Sažetak izvještaja

Generalna ocjena predizbornog perioda

Zabilježen je rekordan broj izbornih nepravilnosti od kada Koalicija „Pod lupom“ posmatra izbore (od 2014. godine). Stiče se utisak da političke stranke u ovoj državi rade što god žele i da za njih zakoni ne važe kao za ostale građane/ke. Ovo je omogućeno tromašću izborne administracije i istražnih organa u otklanjanju i procesuiranju izbornih nepravilnosti.

Posmatrači Koalicije zabilježili su stotine slučajeva izbornih nepravilnosti kao što su nedozvoljeni pritisci na birače, kupovina glasova, uslovljavanje otkazima ili nuđenje novog zaposlenja u zamjenu za glas, zloupotreba javnih resursa u svrhu kampanje, neažurirani birački spiskovi u pojedinim opštinama, nezakonita trgovina mjestima u biračkim odborima, zabranjeno plaćeno političko oglašavanje prije početka kampanje (tri puta više nego za isti period za Lokalne izbore 2016), te druge vrste nepravilnosti.

Uz to, Koalicija je zaprimila brojne prijave građana o različitim vrstama nepravilnosti i izbornih prevara. Imajući u vidu da je izbornih nepravilnosti sigurno bilo daleko više, možemo ocijeniti da je predizborni period u BiH u najmanju ruku – haotičan.

Najviše zabrinjava masovna pojava zloupotrebe ličnih podataka građana u svrhu prijave za glasanje putem pošte, bez njihovog znanja. Zabilježeno je više stotina ovakvih slučajeva koje je CIK prosljedila nadležnom tužilaštvu. Enormno povećanje broja registrovanih birača/ica za glasanje putem pošte, pogotovo u pojedinim opštinama i gradovima u BiH, svakako predstavlja signal za nadležne organe da se detaljno pozabave ovim problemom.

Na predizbornim skupovima, različite vrste nepravilnosti u izbornoj kampanji zabilježene su u čak 227 slučajeva. Poruke su uglavnom bile vezane za predizborna obećanja, ali je kampanju obilježilo i međusobno optuživanje i prebacivanje odgovornosti između političkih subjekata, koje često graniči sa neprimjerenim govorom i neukusom.

Nažalost, zabilježene su i konkretne poruke kojima se poziva na nasilje ili diskriminaciju određenih pojedinaca i grupa, a koje trebaju biti predmet ozbiljne istrage nadležnih organa. Jako zabrinjavaju i otvoreni pozivi i poruke pojedinih kandidata na izborima kojima se ohrabruju primjeri očiglednog kršenja zakona, zloupotreba položaja i javnih resursa svih građana/ki i izrugivanja građanima/kama.

Produblivanje međuetničkih ali i unutaretničkih podjela, te izazivanje straha od drugog i drugačijeg i dalje ostaje osnovno obilježje izbornih kampanja i programa u BiH. Razočaravajuće je što politički subjekti koji trenutno obnašaju vlast, ili su imali priliku istu obnašati u prethodnim mandatima, i dalje nisu u stanju gledati u budućnost, ponuditi perspektivu građanima/kama i dati konkretna rješenja nagomilanih problema.

Uz manja odstupanja u provedbi izbornih predradnji, izborna administracija na lokalnom nivou uglavnom je adekvatno izvršila pripreme za održavanje izbora. Međutim, događaji vezani za CIK i incidenti u pojedinim općinama umanjuju povjerenje građana u izbornu administraciju.

Sve navedeno predstavlja razlog više za građane da u što većem broju izađu na izbore i glasaju na izborni dan, te kazne nalogodavce i prekršioce ovih izbornih nepravilnosti kao i očigledna kršenja zakona. Glasove građana/ki birača/ica na izborni dan će štiti veliki broj domaćih i stranih nestranačkih posmatrača izbora, što u konačnici, uz odgovoran rad pojedinaca koji učestvuju u organizaciji izbora i izborne administracije, te uz poštivanje zakona i izbornih pravila, može osigurati da izborni rezultati budu izraz istinske volje građana/ki. Građani/ke trebaju znati da na izborni dan, u kabini za glasanje, mogu glasati slobodno i pametno, jer ne postoji način da bilo koji politički subjekt može znati za koga su glasali, bez obzira šta politički subjekti tvrde i koje oblike pritisaka na građane/ke vrše.

Izborna kampanja

- Različite vrste nepravilnosti u izornoj kampanji zabilježene su u čak 227 slučajeva.
- Izbornu kampanju u BiH u periodu od 7. septembra/rujna do 1. oktobra/listopada obilježili su događaji zatvorenog tipa za stranačke aktiviste/inje i simpatizere političkih subjekata, a što je očigledna promjena u odnosu na dosadašnje izborne kampanje.
- Dominantne teme u toku izborne kampanje bile su: ekonomija i javne finansije kao tema na 232 predizborna događaja (64% događaja), javne usluge (zdravstvo, obrazovanje, kultura, socijalna zaštita i sl) kao tema na 212 događaja (58%), te infrastruktura i građevinski radovi kao tema na 201 događaju (55%).
- Poruke su uglavnom bile vezane za predizborna obećanja ali je kampanju obilježilo i međusobno optuživanje i prebacivanje odgovornosti između političkih subjekata, koje često graniči sa neprimjerenim govorom i neukusom.
- Nažalost, izbornu kampanju u BiH i dalje karakteriše produbljivanje međuetničkih ali i unutaretničkih podjela, te izazivanje straha od drugog i drugačijeg.
- Zloupotreba službenih automobila i/ili osiguranja/pratnje u svrhu izborne kampanje političkih subjekata zabilježena je u čak 153 slučaja.
- Najviše puta je službeno vozilo ili osiguranje/pratnju u svrhu kampanje zloupotrijebio Milorad Dodik (30 puta), Željka Cvijanović (28 puta), Mladen Ivanić (20 puta), Bakir Izetbegović (10 puta), te Mirko Šarović i Petar Đokić (po 9 puta).
- Ukupno je zabilježeno 65 slučajeva zabranjenih aktivnosti političkih subjekata na predizbornim događajima.
- Na 3 predizborna događaja nošeno je i pokazivano oružje na političkom skupu i/ili neposrednoj okolini.

Izborne nepravilnosti

- Zabilježen je rekordan broj izbornih nepravilnosti od kada Koalicija „Pod lupom“ posmatra izbore (od 2014. godine). Stiče se utisak da političke stranke u ovoj državi rade što god žele i da za njih zakoni ne važe kao za ostale građane/ke.
- Najviše zabrinjava masovna pojava zloupotrebe ličnih podataka građana u svrhu prijave za glasanje putem pošte, bez njihovog znanja. Zabilježeno je više stotina ovakvih slučajeva koje je CIK prosljedila nadležnom tužilaštvu.
- Zabilježeni su slučajevi nedozvoljenih pritisaka na birače, kupovine glasova, uslovljavanja otkazima ili nuđenje novog zaposlenja u zamjenu za glas, zloupotreba javnih resursa u svrhu kampanje, neažurni birački spiskovi u pojedinim opštinama, nezakonita trgovina mjestima u biračkim odborima, rekordan broj slučajeva zabranjenog plaćenog političkog oglašavanja prije početka kampanje (tri puta više nego za isti period za Lokalne izbore 2016), prijave građana o različitim vrstama nepravilnosti i izbornih prevara, te druge vrste nepravilnosti.

Rad izborne administracije

- U svom redovnom radu, CIK BiH uglavnom prati i ispunjava predviđene obaveze po izbornom kalendaru poštujući zadate rokove.
- U proteklom periodu CIK BiH je potreslo nekoliko slučajeva koji su poljuljali povjerenje javnosti u rad ovog organa.
- Većina lokalnih izbornih komisija provodi adekvatne pripreme za održavanje izbora.
- Sve lokalne izborne komisije funkcionišu u punom sastavu.
- Zabilježeno je da izborne komisije u 12 općina, ne odražavaju spolnu zastupljenost kako je zakonom predviđena.
- Zabilježeno je da se sa problemima u radu susreće 11 izbornih komisija, koje navode da nemaju adekvatne prostorije za rad i opremu.
- Do zadatog roka, 3. avgusta/kolovoza, velika većina lokalnih izbornih komisija su odredile broj i vrstu biračkih mjesta, dok njih 9 to nije uradilo.
- 21 općinska/gradska izborna komisija nije dodijelila pozicije političkim subjektima u biračkim odborima do 8. avgusta/kolovoza, tj. nisu održale žrijebanje za članove/ice biračkih odbora čime su prekršile rok za ovu aktivnost.
- U više od polovine općina i gradova u BiH politički subjekti nisu dostavili prijedloge članova/ica biračkih odbora do 15. avgusta/kolovoza što je takođe bio rok.
- Lokalnim izbornim komisijama uloženo je 29 prigovora, od kojih se 28 odnosi na Opšte izbore, a jedan na izbor članova savjeta MZ.

Mediji, civilno društvo i građani

- Koalicija „Pod lupom“ najoštrije osuđuje napade na novinare/ke i na istražne organe apeluje da se počinioci i naručioci ovih nedjela čim prije otkriju i sankcionišu. Bez slobodnih medija nema ni slobodnih i poštenih izbora.

- U četiri slučaja posmatrači/ce Koalicije „Pod lupom“ su prijavili pritiske i napade kojima su bili izloženi.
- Zabilježeni su i slučajevi pokušaja negativnog utjecaja na slobodu okupljanja i izražavanja volje građana/ki.

O Općim izborima 2018.

- Opći izbori 2018 zakazani su za nedjelju 7. oktobra 2018. godine i raspisani su za 6 nivoa, odnosno organa vlasti.
- Za Opće izbore 2018 CIK BiH je za učešće na izborima ovjerila 69 političkih stranaka, 34 nezavisna kandidata/kinje, 36 koalicija i preko 7.500 kandidata/kinja za sve izborne utrke.
- Pravo glasa na izborima 7. oktobra imaće 3.352.933 građana/ki BiH koji su upisani u Centralni birački spisak zaključno sa 23.08.2018. godine. Za glasanje izvan BiH (glasanje putem pošte) registrovano je ukupno 77.814 birača/ica.
- Za predstojeće Opće izbore 2018 godine će se uvesti i određene novine. Pozitivnim se može ocijeniti uvođenje obaveze javne objave imena i prezimena svih članova/ica biračkih odbora sa pripadnošću političkom subjektu što ima za cilj spriječiti nezakonitu trgovinu mjestima u biračkim odborima, uvođenje providnih glasačkih kutija s ciljem spriječavanja krađe glasačkih listića i povećanja transparentnosti izbornog procesa, te smanjenje visine kabina za glasanje u cilju spriječavanja velikog broja slučajeva porodičnog glasanja, fotografisanja listića i krađe listića. Ovim izmjenama implementirane su 3 od 10 prioritarnih preporuka Koalicije „Pod lupom“ za bolje izbore, a koje su se odnosile na CIK.
- Negativnim se može ocijeniti povećanje unutarstranačkog izbornog praga na 20% što praktično znači da će građani/ke BiH po prvi put nakon 18 godina glasati na *de facto* zatvorenim listama.

2. Dugoročno posmatranje izbora

2.1. Posmatranje izborne kampanje

Posmatrači izborne kampanje su u periodu od 7. septembra/rujna do 1. oktobra/listopada posjetili i izvijestili sa ukupno 363 promotivna događaja političkih subjekata.

Na predizbornim skupovima, različite vrste nepravilnosti u izbornoj kampanji zabilježene su u čak 227 slučajeva. Poruke su uglavnom bile vezane za predizborna obećanja, ali je kampanju obilježilo i međusobno optuživanje i prebacivanje odgovornosti između političkih subjekata, koje često graniči sa neprimjerenim govorom i neukusom.

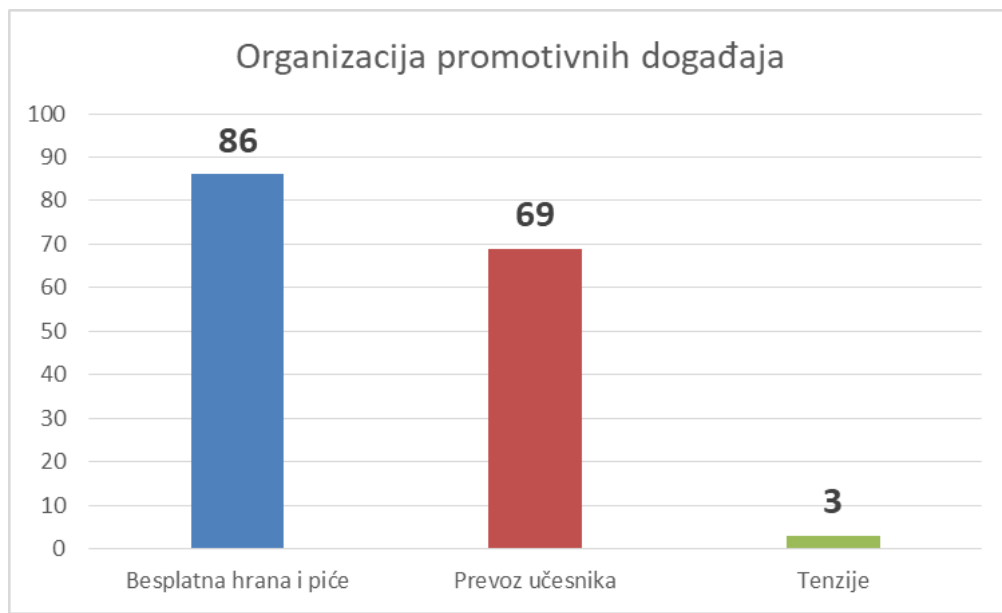
Nažalost, zabilježene su i konkretne poruke kojima se poziva na nasilje ili diskriminaciju određenih pojedinaca i grupa, a koje trebaju biti predmet ozbiljne istrage istražnih i sudskih organa kao i izborne administracije. Jako zabrinjavaju i otvoreni pozivi i poruke pojedinih kandidata na izborima kojima se ohrabruju primjeri očiglednog kršenja zakona, posebno u domenu otvorenog priznavanja zloupotrebe položaja i javnih resursa svih građana/ki i izrugivanja građanima/kama.

2.1.1. Organizacija promotivnih događaja političkih subjekata

Posmatrači izborne kampanje posjetili su i izvijestili sa ukupno 363 promotivna događaja političkih subjekata u dosadašnjem toku izborne kampanje (zaključno sa 01.10.2018. godine).

Veliki broj događaja nije bio unaprijed javno najavljivan i aktivno promovisan u lokalnim zajednicama, a građani nisu bili masovno pozivani da posjete predizborne skupove. Početak kampanje obilježili su događaji zatvorenog tipa za stranačke aktiviste/inje i simpatizere političkih subjekata, a što je očigledna promjena u odnosu na dosadašnje izborne kampanje. U drugom dijelu kampanje intenzivirali su se predizborni skupovi i slični događaji.

Na ukupno 86 predizbornih skupova (24%) zabilježena je besplatna podjela hrane i pića učesnicima, a na 69 događaja (19%) je organizovan prevoz učesnika autobusima. Zabilježene su tenzije na tri predizborna skupa i to na skupovima SNSD-a u Gradišci 12.09. zbog malog broja prisutnih na događaju, DNS-a u Sokocu 27.09. zbog toga što su dvije pijane osobe ometale skup zbog čega je reagovala i policija, te HDZ-a 1990 u Kupresu 28.09. gdje su upućivane otvorene poruke mržnje i netrpeljivosti prema političkom subjektu HDZ BiH.

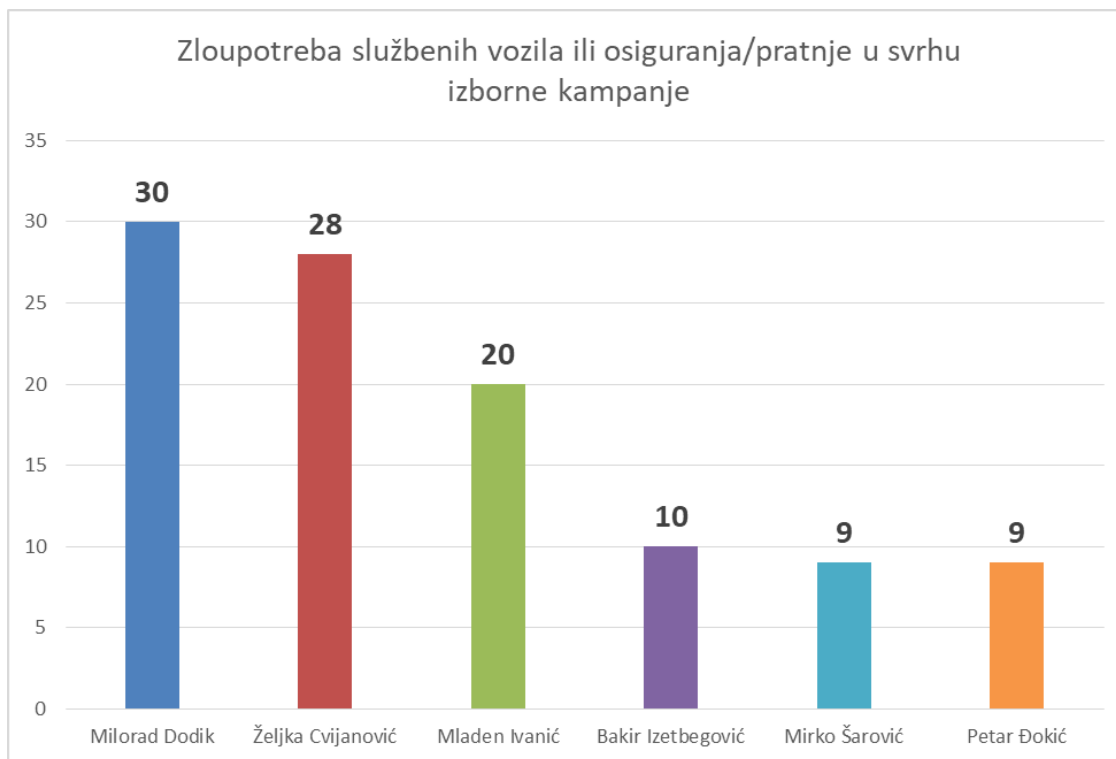
2.1.2. Nepravilnosti u izbornoj kampanji

Različite vrste nepravilnosti u izbornoj kampanji zabilježene su u čak 227 slučajeva. Najveći broj zabilježenih nepravilnosti odnosio se na zloupotrebu javnih resursa i položaja, tj. korištenje službenih automobila i službenog osiguranja/pratnje u svrhu privatne kampanje političkih subjekata.

2.1.2.1. Zloupotreba službenih automobila i osiguranja u svrhe kampanje

Zloupotreba službenih automobila i/ili osiguranja/pratnje u svrhu izborne kampanje političkih subjekata zabilježena je u čak 153 slučaja. Od toga se 83 slučaja odnose na zloupotrebu službenih vozila, a 70 slučajeva na zloupotrebu službenog osiguranja/pratnje.

Najviše puta je službeno vozilo ili osiguranje/pratnju u svrhu kampanje zloupotrijebio Milorad Dodik (30 puta, od čega 3 puta helikopter Helikopterskog servisa Republike Srpske koji je predviđen za hitne slučajeve, medicinski transport ugroženih i posebne operacije MUP-a RS), Željka Cvijanović (28 puta), Mladen Ivanić (20 puta), Bakir Izetbegović (10 puta), te Mirko Šarović i Petar Đokić (po 9 puta).

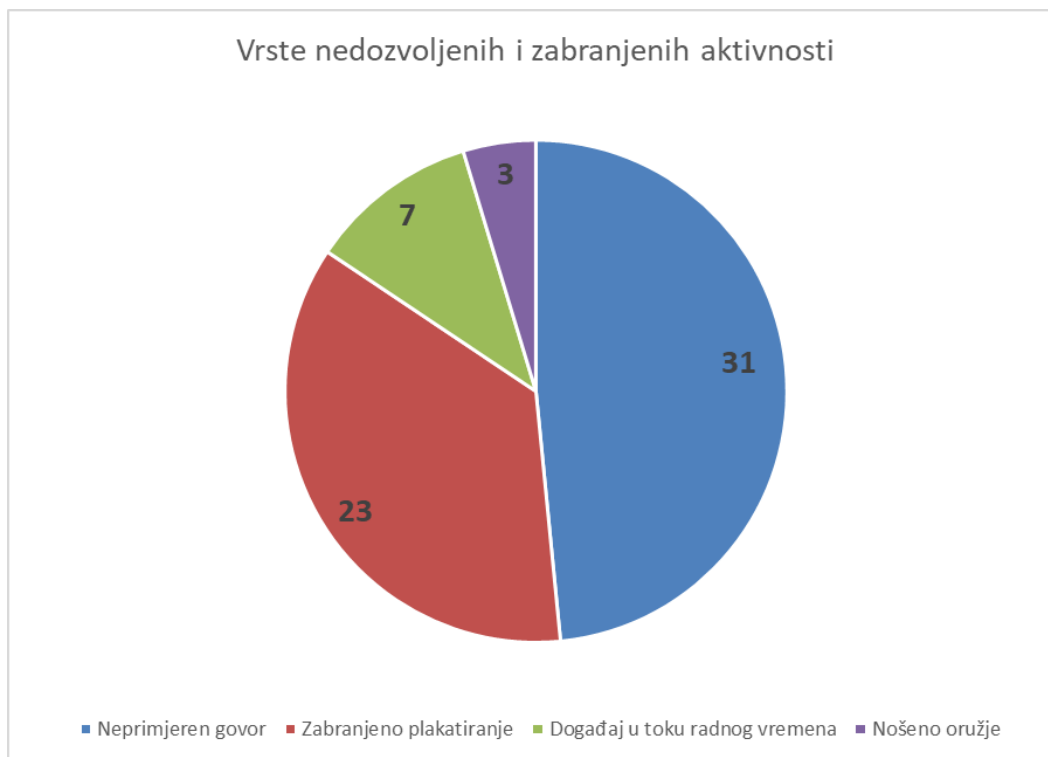

2.1.2.2. Zabranjene aktivnosti

Ukupno je zabilježeno 65 slučajeva zabranjenih aktivnosti političkih subjekata na predizbornim događajima. Najveći broj slučajeva odnosi se na neprimjeren govor tj. korištenje jezika koji bi nekoga mogao navesti ili podstaći na nasilje ili širenje mržnje (31 slučaj), postavljanje oglasa, plakata i/ili postera unutar ili na zgradama u kojima su smješteni organi vlasti na svim nivoima, javna preduzeća, javne ustanove i mjesne zajednice, na vjerskim objektima ili na javnim putevima i površinama, a što je zabranjeno (23 slučaja).

7 predizbornih skupova organizovano je u toku radnog vremena, a na njima su prisustvovali i državni službenici (radnim danima, SNSD u Doboju, Nevesinju i Petrovu između 09:00 i 15:00 sati, SDA u Mostaru u 11:00 sati, DNS u Doboju u 09:00 sati, SDS u Doboju u 10:00 sati i Ujedinjena Srpska u Doboju u 09:00 sati).

Alarmantno je da je na 3 predizborna događaja nošeno i pokazivano oružje na političkom skupu i/ili neposrednoj okolini (07.09. na skupu SNSD-a u Banjoj Luci, 17.09. na skupu SDS-a na Sokocu, te 18.09. na skupu Saveza za pobjedu na Banjoj Luci).

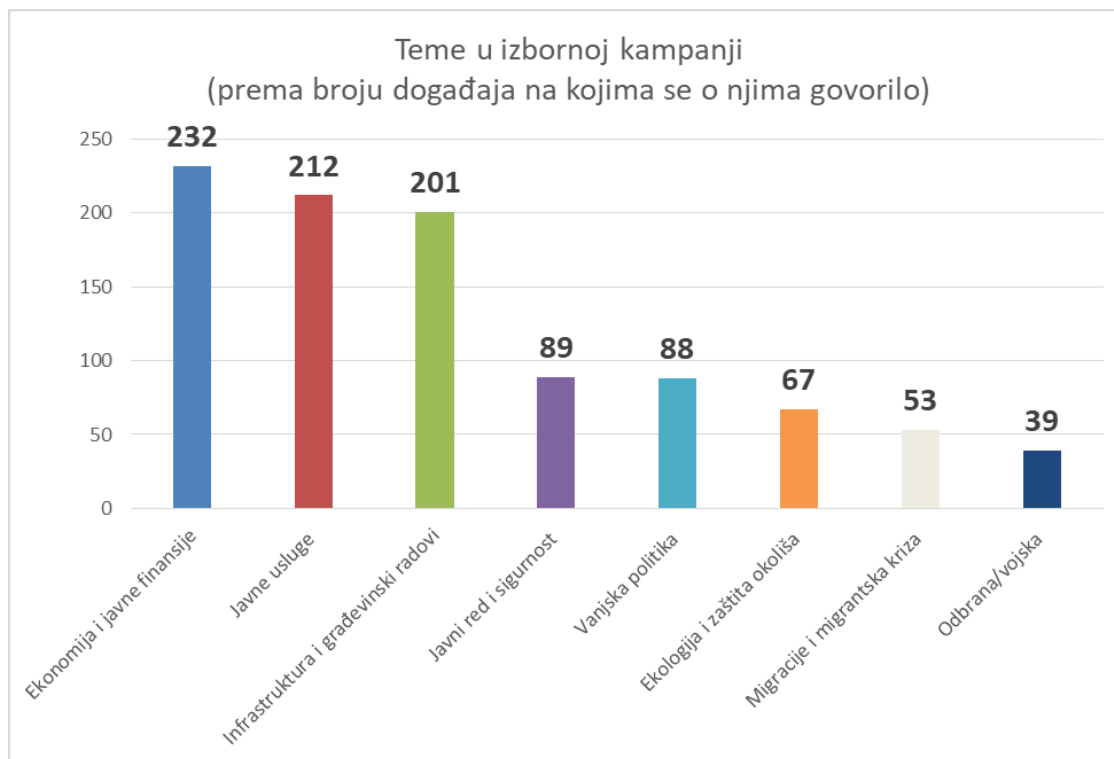

2.1.3. Teme u izbornoj kampanji

Dominantne teme u izbornoj kampanji uglavnom su se ticale nadležnosti koje se odnose na vlasti na državnom, entitetskim i kantonalnim nivoima, što nije ni čudo jer je krug nadležnosti izuzetno širok i raznolik, a na predizbornim skupovima uglavnom su predstavljani kandidati za više nivoa vlasti.

Dominantne teme u toku izborne kampanje bile su: ekonomija i javne finansije kao tema na 232 predizborna događaja (64% događaja), javne usluge (zdravstvo, obrazovanje, kultura, socijalna zaštita i sl) kao tema na 212 događaja (58%), te infrastruktura i građevinski radovi kao tema na 201 događaju (55%).

Na predizbornim skupovima najmanje se govorilo o sljedećim temama: javni red i sigurnost (tema na 89 tj. 25% događaja), vanjska politika (tema na 88 tj. 24% događaja), ekologija i zaštita okoliša (tema na 67 tj. 18% događaja), migracije i migrantska kriza (tema na 53 tj. 15% događaja) i odbrana/vojska (tema na 39 tj. 11% događaja).

2.2. Izborne nepravilnosti

Posmatrači Koalicije zabilježili su stotine slučajeva izbornih nepravilnosti kao što su nedozvoljeni pritisci na birače, kupovina glasova, uslovljavanje otkazima ili nuđenje novog zaposlenja u zamjenu za glas, zloupotreba javnih resursa u svrhu kampanje, neažurirani birački spiskovi u pojedinim opštinama, nezakonita trgovina mjestima u biračkim odborima, zabranjeno plaćeno političko oglašavanje prije početka kampanje (tri puta više nego za isti period za Lokalne izbore 2016), te druge vrste nepravilnosti. Uz to, Koalicija je zaprimila brojne prijave građana o različitim vrstama nepravilnosti i izbornih prevara. Imajući u vidu da je izbornih nepravilnosti sigurno bilo daleko više, možemo ocijeniti da je predizborni period u BiH u najmanju ruku – haotičan.

Najviše zabrinjava masovna pojava zloupotrebe ličnih podataka građana u svrhu prijava za glasanje putem pošte, bez njihovog znanja. Zabilježeno je više stotina ovakvih slučajeva koje je CIK prosljedila nadležnom tužilaštvu. Enormno povećanje broja registrovanih birača/ica za glasanje putem pošte, pogotovo u pojedinim opštinama i gradovima u BiH, svakako predstavlja signal za nadležne organe da se detaljno pozabave ovim problemom. Nažalost, nadležni su u ovom slučaju reagovali dosta sporo a još uvijek nije na pomolu rješenja ovog problema.

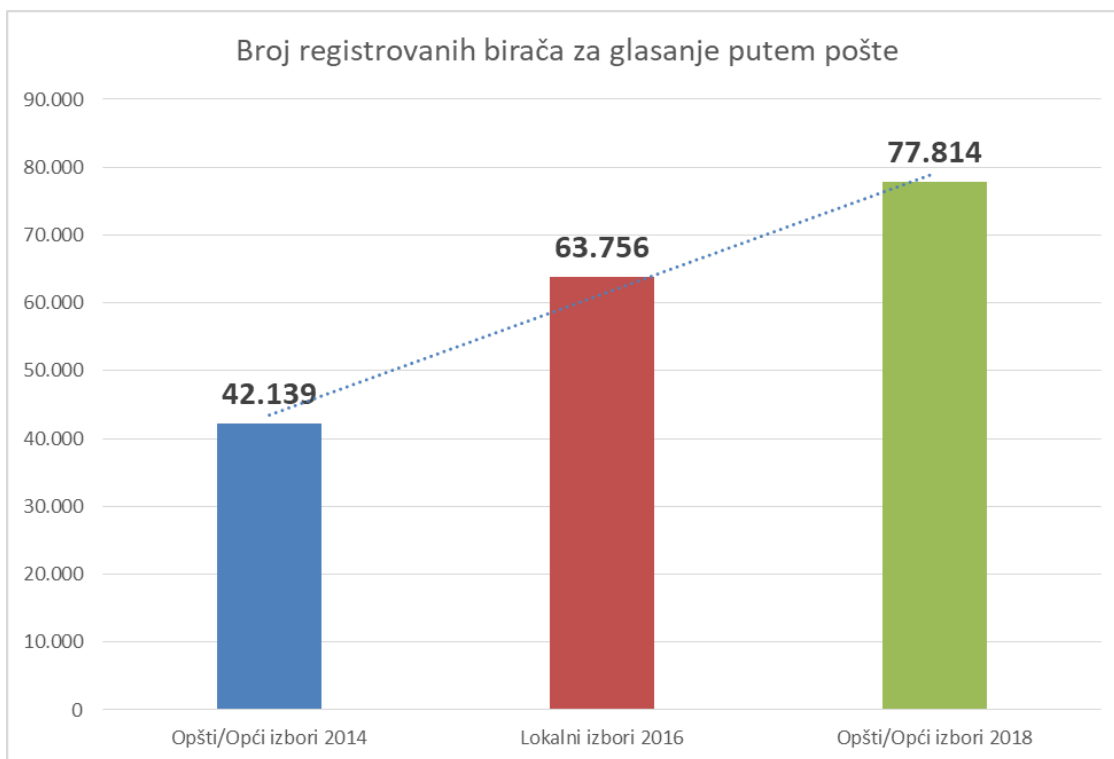
2.2.1. Zloupotreba ličnih podataka u svrhu registracije birača/ica za glasanje putem pošte

Za predstojeće Opće izbore skoro 78.000 birača registrovano je za glasanje putem pošte što je najveći broj do sada na izborima u BiH. CIK je odbio više od 9.000 prijava za glasanje putem pošte po raznim osnovama. Zbog tehničke greške, pojedinim građanima/kama su ranije isporučeni i pogrešni glasački listići za pojedine nivoe vlasti za glasanje putem pošte.

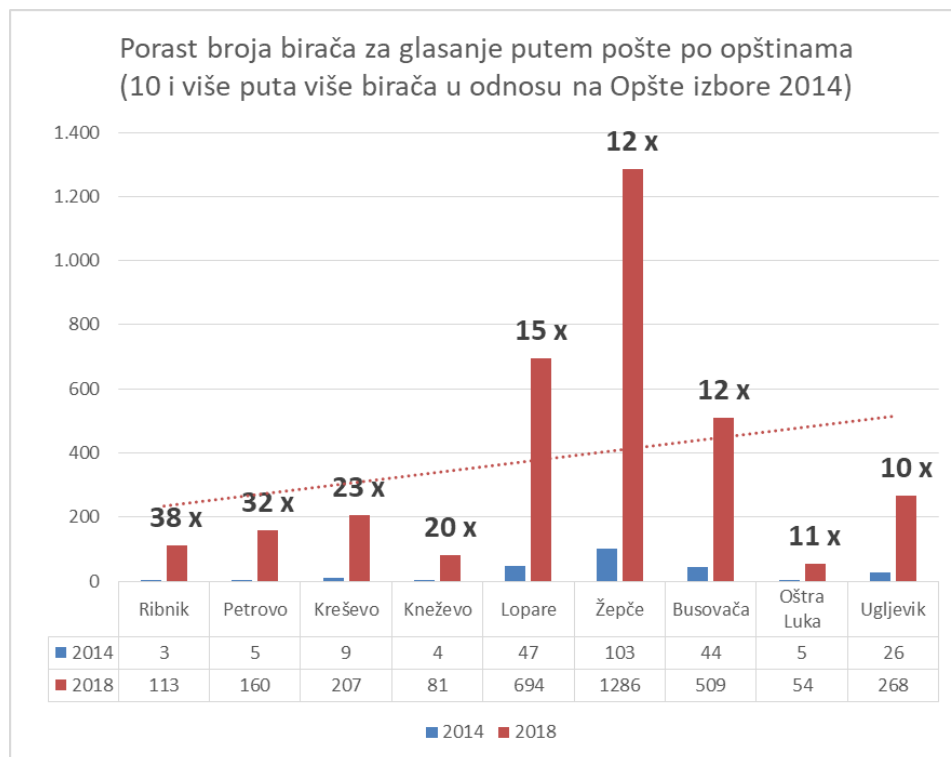
Centralna izborna komisija BiH (CIK) zabilježila je ukupno 400 slučajeva zloupotrebe ličnih podataka i krađe identiteta građana/ki u svrhu prijave za glasanje putem pošte bez njihovog znanja. CIK je navedene prijave prosljedila nadležnom tužilaštvu s obzirom na to da je navedena aktivnost krivično djelo.

Koalicija „Pod lupom“ zaprimila je više desetina prijava građana/ki o zlupotrebama ličnih podataka u svrhu lažnih prijava za glasanje putem pošte. Najupečatljiviji primjer je anonimna prijava lica iz opštine Lopare koji tvrde da su lično učestvovali u navedenim izbornim prevarama, a po nalogu i pod pritiscima političkih subjekata. Lopare su jedan od najdrastičnijih primjera enormnog povećanja broja registrovanih birača za glasanje putem pošte. Broj birača za glasanje putem pošte u opštini Lopare povećan je za čak 15 puta (više od 1.400%) u odnosu na Opće izbore 2014. godine – sa 47 na 694 registrovana birača za predstojeće izbore. Takođe, prijave stižu i od građana/ki općine Vlasenica. Ukupno, u navedena dva primjera, riječ je o više od 400 novih slučajeva zloupotrebe ličnih podataka u svrhu lažnih prijava za glasanje putem pošte.

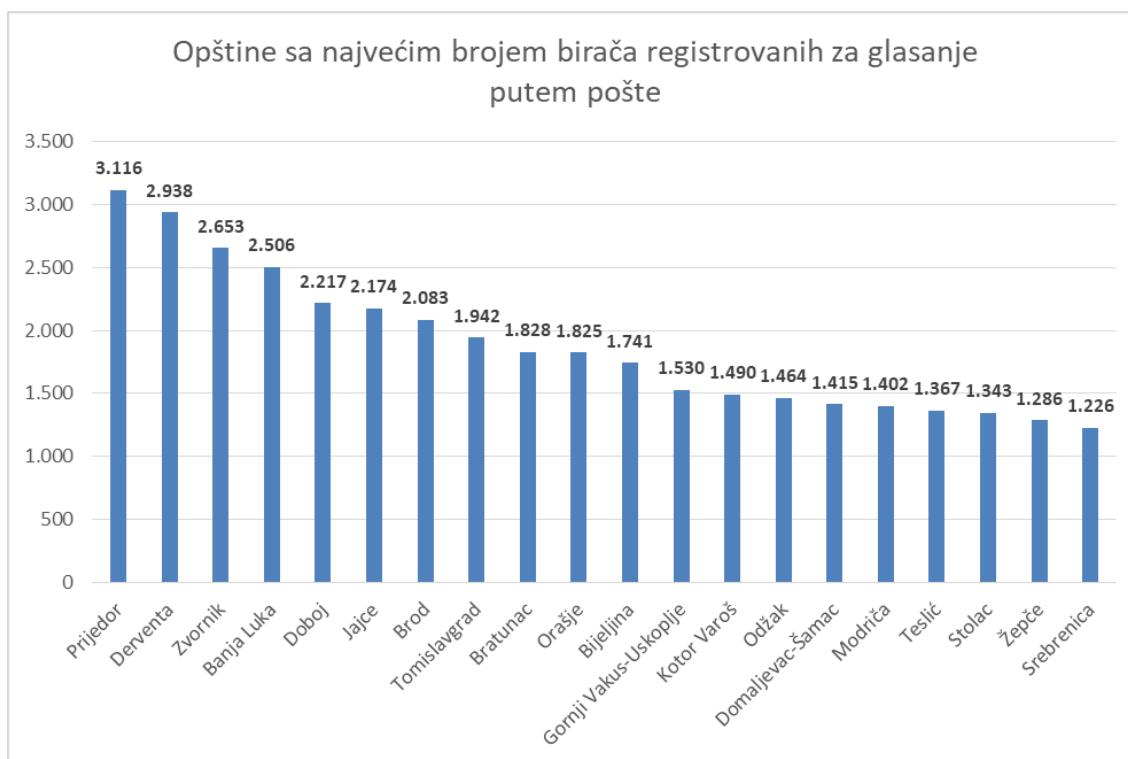
Broj birača registrovanih za glasanje poštom gotovo je udvostručen u odnosu na Opšte izbore 2014. godine. Taj broj birača/ica itekako može u konačnici uticati na rezultate izbora.

Značajno povećanje broja registrovanih birača/ica za glasanje putem pošte desilo se u pojedinim opštinama i gradovima u BiH. Tako se broj registrovanih birača/ica za glasanje putem pošte za Opšte izbore 2018 u odnosu na Opšte izbore 2014 povećao: u Ribniku za skoro 38 puta, u Petrovu za 32 puta, u Kreševu za 23 puta, u Kneževu za 20 puta i u Loparama za 15 puta. Pregled opština u kojima se broj registrovanih birača/ica za glasanje putem pošte za Opšte izbore 2018 povećao za 10 i više puta u odnosu na Opšte izbore 2014 nalazi se u grafikonu ispod.

Najveći broj registrovanih za glasanje putem pošte na predstojećim Opštim izborima 2018 zabilježen je u sljedećim opštinama i gradovima u BiH: Prijedor, Derвента, Zvornik, Banja Luka, Doboј, Jajce, Brod, Tomislavgrad, Bratunac i Orašje. Pregled 20 opština/gradova sa najvećim brojem registrovanih birača/ica za glasanje putem pošte nalazi se u grafikonu ispod.

Zloupotreba podataka u svrhu glasanja poštom nije jedina nepravilnost koju su posmatrači/ce Koalicije „Pod lupom“ zabilježili, a koja se odnosi na glasanje putem pošte. Još u maju i junu mjesecu evidentiran je veći broj slučajeva lažnih profila i lažnih nagradnih igara vodećih trgovačkih lanaca u BiH, a gdje je uslov za učešće u nagradnoj igri bio da građani/ke pošalju slike lične karte sa obje strane. Sumnja se da su upravo ovi profili bili korišteni za navedene zloupotrebe.

Također, zabilježeni su slučajevi pritisaka stranačkih aktivista/ca u Republici Hrvatskoj i Republici Srbiji na državljane BiH da se prijave za glasanje putem pošte, pritisci na studente iz BiH u Novom Sadu kojima se nudio novac u zamjenu za lične podatke i prijave za glasanje putem pošte u njihovo ime, te masovne stranačke kampanje za glasanje putem pošte u drugim državama (Austrija, Njemačka, Švedska).

Sve navedeno upućuje na svjesne manipulacije izbornim procesom u cilju utjecaja na izborni rezultat. Jedini koji imaju interes za takvo nešto jesu politički subjekti koji su registrovani za učešće na izborima te među njima treba tražiti nalogodavce i izvršioce ovih krivičnih djela. Zabrinjava činjenica da je problem eskalirao i da ga je nemoguće kontrolisati.

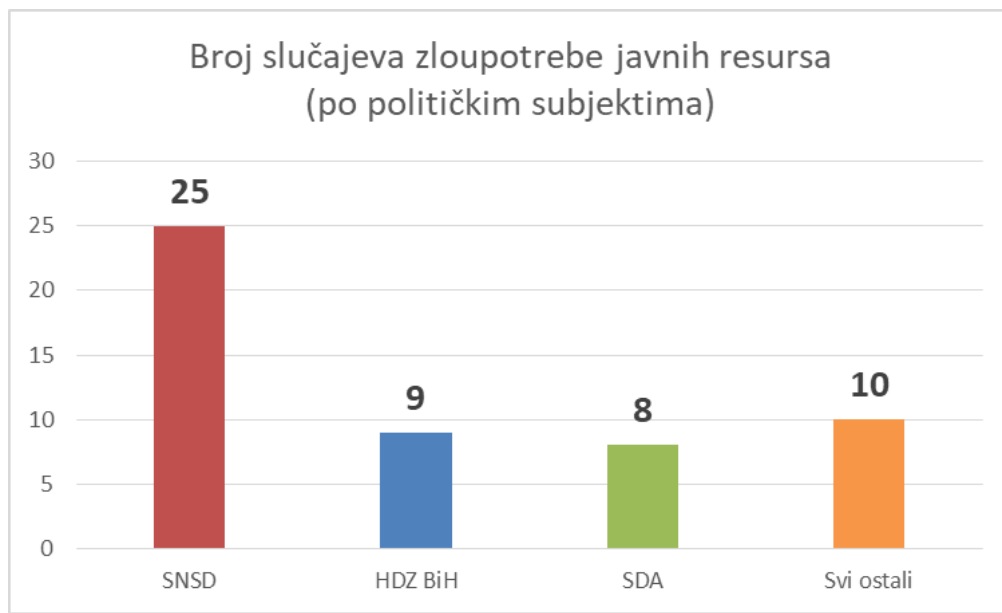
Nažalost, glasanje putem pošte je u potpunosti kompromitovano te je nužno razmotriti određene, možda čak i drastične, korake do izbornog dana. Uvođenje dodatnih sigurnosnih mehanizama pri provjeri pristiglih glasačkih listića za glasanje putem pošte, kao što je saradnja sa istražnim i policijskim organima u drugim državama u cilju utvđivanja stvarnog legalnog prebivališta građana prijavljenih za glasanje putem pošte na adresama van BiH ili poništenje izbora za glasanje putem pošte, su realne opcije koje je potrebno razmotriti odmah.

2.2.2. Zloupotreba javnih resursa i javnih funkcija u svrhe kampanje

Zloupotreba javnih resursa i/ili javnih funkcija u svrhu kampanje odnosi se na zloupotrebe u potrošnji javnog budžetskog novca i drugog javnog novca u vlasništvu građana/ki BiH, te zloupotrebe javnih kompanija i dodijeljenih javnih funkcija od strane političkih subjekata ili pojedinaca koji su kandidati/kinje na izborima. Gotovo uvijek, zloupotrebe javnih resursa dešavaju se od strane onih koji u izbornu utrku za različite nivoe ulaze sa pozicije vlasti.

Zabilježeno je ukupno 76 slučajeva zloupotrebe javnih sredstava tj. novca građana/ki u svrhe kampanje određenih političkih subjekata. Od ukupnog broja, 52 slučaja (68%) odnose se na zloupotrebe javnih budžeta, javnih kompanija ili javne funkcije, a 24 slučaja (32%) na intenziviranje javnih radova u općinama i gradovima u BiH.

Od 52 zabilježena slučaja zloupotrebe javnih budžeta, javnih kompanija ili javnih funkcija, najveći broj zloupotreba odnosi se na SNSD (25), HDZ BiH (9), SDA (8), DNS, PDA i SDS (po 2 slučaja), te na ASDA, Našu stranku, SDP i SP (po 1 slučaj), a navedene zloupotrebe se u najvećoj mjeri događaju u entitetu Republika Srpska (RS).

Tako je zabilježeno da je Vlada RS najavila povećanje plata zaposlenih u zdravstvenom sektoru i povećanje penzija u RS. Isplaćena je i jednokratna pomoć svim penzionerima u RS u iznosu do 100 KM. Osim toga, Vlada RS je izmjenom zakonske regulative smanjila osnovicu poreza za obračun plata u RS čime su plate svim zaposlenima u RS povećane (povećanje od oko 30 KM na iznos prosječne plate u entitetu RS). Ovo su eklatantni primjeri zloupotrebe javnih budžeta i ovlasti od strane onih koji su nosioci vlasti.

Nažalost, u BiH nije zakonski regulisano niti zabranjeno činiti ovakve poteze u vremenu prije izbora dok je u nekim državama to slučaj (u periodu od 60-90 dana prije izbora u pojedinim državama je zabranjeno povećanje plata u javnom sektoru, socijalnih davanja, uvođenja novih socijalnih kategorija, prekomjerna, neplanirana javna potrošnja za javne radove, nova zapošljavanje u javnom sektoru i sl).

Što se tiče drugih slučajeva u ovom segmentu zloupotreba na izborima, zabilježen je otvoreni utjecaj na izbor pripravnika/ca za zapošljavanje u javnim preduzećima kroz učešće u programu Vlade RS. Ovaj nezakoniti utjecaj javno je objavljen u vidu dopisa na memorandumu SNSD-a. SNSD Berkovići je zloupotrijebio autobus Javnog preduzeća Hidroelektrane na Trebišnjici za organizaciju izleta aktivista SNSD-a. Javno preduzeće "Putevi RS", čiji je v.d. direktora Nenad Nešić, predsjednik regionalnog odbora DNS-a, o javnom trošku asfaltiralo je dvorišta aktivistima/cama Demokratskog narodnog saveza. Javnu funkciju zloupotrijebili su i Vlado Đajić, generalni direktor UKC RS u Banja Luci i Goran Selak, direktor KPZ Banja Luka, koji su otvoreno podržali političke stranke SNSD i SP, te kandidate/kinje ovih stranaka na izborima. Otvaranju regionalne kancelarije DNS-a u Banjoj Luci i na Manjači prisustvovali su i državni službenici zaposleni u Vladi RS i NSRS, u toku radnog vremena. Sekretar Općinske izborne komisije Pale, Božidar Novaković, primjećen je na regionalnom sastanku SDS-a u Općini Pale RS. U prostorijama preduzeća u većinski državnom vlasništvu „Pošte Srpske“ u Bratuncu vršena je javna promocija kandidata Socijalističke partije.

Slučajevi raspisivanja konkursa za novo zapošljavanje zabilježeni su i na nivou državne vlasti u BiH raspisivanjem niza konkursa za zapošljavanje kadrova. U pojedinim kantonima u Federaciji BiH je takođe zabilježeno masovno zapošljavanje, kao naprimjer kroz Program sufinansiranja i samozapošljavanja osoba do 35 godina života u Kantonu Sarajevo.

Premijer entiteta Federacija BiH (FBiH) Fadil Novalić poslao je na adrese penzionera u FBiH pismo nekoliko dana uoči izbora, gdje izlaže šta je urađeno za tu populaciju iz ugla Vlade FBiH, pozivajući penzionere da na izborni dan glasaju za političkog subjekta i kandidate koje i sam predstavlja.

24 prijavljena slučaja koji se odnose na intenziviranje javnih radova u općinama i gradovima u BiH u vremenu prije izbora desili su se u Banja Luci, Bijeljini, Bratuncu, Gračanici, Ilijašu, Kalesiji, Kreševu, Kupresu (FBiH), Loparama, Osmacima, Palama (RS), Prozor-Rami, Teočaku, Tomislavgradu i Ugljeviku. Po političkim subjektima, 6 prijava odnosi se na SNSD, 5 na SDS, po 3 na HDZ 1990 i aktuelnog načelnika općine Kalesija i kandidata Nezavisne bosanskohercegovačke liste Seada Džafića, po 2 na HDZ BiH, SDA i SDP i 1 na DNS. Navedeni slučajevi najčešće se odnose na intenzivirane javne radove na lokalnim putevima, vodovodnoj mreži, izgradnji objekata, te svečanom obilježavanju početka ili završetka javnih radova u pojedinim općinama i gradovima.

2.2.3. Nezakonita trgovina mjestima u biračkim odborima

Izborni zakon BiH propisuje da politički subjekti ovjereni za učešće na izborima mogu imati samo po jednog predstavnika/cu u sastavu jednog biračkog odbora. I pored ove jasne odredbe, politički subjekti nerijetko potežu za raznim sredstvima kako bi se domogli većeg broja mjesta u biračkim odborima, trgujući mjestima i/ili plaćajući za ta mjesta onim političkim subjektima koji nemaju interes da imaju dodjeljene članove/ice biračkih odbora u određenoj osnovnoj izbornoj jedinici. Dominacija jednog političkog subjekta i/ili njegova saradnja s ostalim članovima biračkog odbora ima za cilj manipulaciju rezultatima izbora na biračkim mjestima.

Posmatrači/ce Koalicije su izvijestili o informacijama i navodima o trgovini mjestima u biračkim odborima u 34 opštine/grada u BiH. Radi se o općinama: Banjaluka, Bosanska Krupa, Bosansko Grahovo, Bratunac, Brčko Distrikt BiH, Busovača, Čelinac, Doboj, Doboj Istok, Goražde, Gračanica, Gradačac, Ilijaš, Istočna Ilidža, Istočno Novo Sarajevo, Kalesija, Kakanj, Livno, Mostar, Odžak, Petrovo, Prijedor, Rogatica, Rudo, Srebrenik, Srebrenica, Stari Grad Sarajevo, Stolac, Tešanj, Višegrad, Vitez, Zavidovići, Zenica i Živinice.

U Doboju je zabilježena izjava nezavisnog kandidata za predsjednika Republike Srpske Vojina Pavlovića, koji je izjavio da će podnijeti prijavu Centralnoj izbornoj komisiji BiH i Policijskoj stanici Bratunac protiv SDS-a iz Doboja zbog uznemiravanja i nuđenja novca za prodaju mjesta u biračkim odborima za predstojeće izbore.¹

¹ <http://dobojski.info/drustvo-i-politika/politika/item/22559-doboj-optuzuje-sds-za-prodaju-mjesta-u-birackim-odborima>

Koalicija „Pod lupom“ je CIK-u BiH u dva navrata poslala prijave sa dokazima da se trgovina mjestima dogodila, i to za izborne jedinice Konjic i Vitez. U slučaju izborne jedinice Konjic, CIK BiH je donijela odluku da se navedeno lice ukloni sa liste članstva u biračkom odboru, ali po osnovu toga što je lice bilo kandidat na Lokalnim izborima 2016, a ne po osnovu očite i dokazane trgovine mjestima u biračkim odborima. U slučaju prijave za izbornu jedinicu Vitez, Koalicija do objave ovog izvještaja nema saznanja da li je CIK BiH poduzela određene radnje po ovoj prijavi.

2.2.4. Nedozvoljeni pritisci na birače/ice i kupovina glasova

Posmatrači Koalicije zabilježili su 40 slučajeva nedozvoljenih pritisaka na birače/ice i/ili kupovine glasova. Pored toga na adresu i telefon Koalicije Pod lupom građani su prijavili dodatnih 37 slučajeva gdje su lično prisustvovali nedozvoljenim pritiscima. Stranke koje su prijavljene za nedozvoljene pritiske na birače i kupovine glasova su: DNS, HDZ BiH, Mirsad Hadzikadić, Nezavisna bosanskohercegovačka lista, NSRzB, SBB, SDA, SDP, SDS, SNSD, PDA i Socijalistička partija (SP).

Tokom stranačke tribine u Gacku lider SNSD-a Milorad Dodik zaprijetio je da će dobiti otkaz svi oni koji na predstojećim izborima u BiH budu glasali za kandidate „Saveza za pobjedu“. Također, Vlada Republike Srpske osigurala je dodjelu jednokratne novčane pomoći penzionerima, a predsjednik Republike Srpske Milorad Dodik javno je poručio da će im to pomoći da izađu na izbore i glasaju za SNSD. Ovo su do sada nezabilježeni slučajevi otvorenih prijetnji i zastrašivanja građana/ki na izborima u BiH.

Zaposleni u javnim i privatnim preduzećima svakodnevno doživljavaju prijetnje otkazima i zastrašivanja ukoliko ne glasaju za određenu političku partiju.

Na zaposlenike ""Vodovod"" a.d. Banjaluka vrši se pritisak da glasaju za SNSD. Naime, v.d. direktora Zoran Popović (šef Kluba odbornika SNSD-a u Skupštini grada) organizuje zatvorene sastanke gdje su glavna tema razgovora predstojeći izbori. Zaposlenima koji rade trenutno na ugovoru u djelu rečeno je da, ako žele ostvariti stalno zaposlenje, moraju se učlaniti u stranku i obezbijediti 50 sigurnih glasova, ko želi da produži ugovor o djelu mora obezbijediti 20 glasova, a ko ne želi da se učlani u stranku, ali želi zadržati trenutno zaposlenje mora pronaći 5 sigurnih glasova. Takođe, vrši se pritisak na zaposlene da dolaze na predizborne skupove koje organizuje stranka SNSD.

Za građane se organizuju besplatni ljekarski pregledi. Dr. Vlado Đajić u svojoj privatnoj ordinaciji organizuje besplatne ljekarske preglede, međutim na ulazu u ordinaciju nalaze se članovi SNSD-a koji tu dijele promotivni materijal i pozivaju građane da glasaju za njih na izborima.

Na dječijem odjeljenju UKC-a Tuzla djeca su dobila paketiće i “Diplomu za hrabrost” koje su dijelili članovi Pokreta demokratske akcije. Na diplomi je vidljiv službeni pečat PDA Tuzla uz poruku mališanima: “Vole vas vaše tetke, čike, bate i seke iz GO PDA Tuzla.”

Iako nezakoniti, nedozvoljeni pritisci na birače/ice i kupovina glasova na izborima u BiH već je postala uobičajena praksa kojoj u posljednje vrijeme svjedoče i bošnjački povratnici u općini Zvornik. Informacija od 30.08.2018. godine govori da se glas za Milorada Dodika, trenutnog predsjednika entiteta Republika Srpska, predsjednika SNSD-a i kandidata za srpskog člana Predsjedništva BiH, u Zvorniku plaća 70 KM. Ovu informaciju potvrdilo je nekoliko bošnjačkih povratnika u taj grad, ali uz uslov anonimnosti iz straha od odmazde.

Zaposlenima u Novoj banci u Banja Luci, čiji je predsjednik Uprave banke Milan Radović, potpredsjednik DNS-a, uručene su liste u koje trebaju unijeti podatke poput imena i prezimena, naziva mjesne zajednice kojoj pripadaju i broja članova/ica u njihovom domaćinstvu uz obavezivanje da će na izborni dan glasati za DNS. Takođe, zaposlenima je rečeno da fotografišu glasački listići i prijećeno da će se znati za koga su glasali na izborni dan i ukoliko ne glasaju za DNS i kandidate/kinje koalicionih stranaka na nivoima gdje DNS nema kandidate/kinje da će se to znati i da će takvi snositi posljedice.

DNS sa Pala pokrenuo je projekat „Registar porodica bez ijednog zaposlenog člana.“ Na ovu aktivnost DNS-a oglasio se i SDS koji smatra da DNS javno želi da dođe do ličnih podataka građana/ki, te da napravi stranačku evidenciju, manipulišući osjetljivom kategorijom stanovništva.

Predstavnicima/e SDS-a u Banja Luci su nekoliko sedmica zaredom provodili aktivnosti kućnih obilazaka članova/ica i uručivanja poklona, što su javno promovisali i na društvenoj mreži Facebook (<https://bit.ly/2MMvnil>).

Građani/ke općine Breza su dobijali ponude za svoje glasove. Obećanja variraju od "kese na kućnom pragu", donacije stoke osobama koje se bave stočarstvom, do obećanja mladima da će dobiti posao u struci kroz volontiranje i sl.

Osim navedenog, zabilježen je slučaj distribucije paketa za građane/ke sa logom SDA, te slučajevi donacije školskog pribora učenicima/ama u Istočnom Novom Sarajevu od strane kandidatkinje SDS-a i učenicima/ama u Doboju od strane Gradskog odbora Socijalističke partije (SP). U posljednja dva slučaja, maloljetna djeca su korištena u svrhu kampanje političkih subjekata SDS i SP, a što je zabranjeno.

2.2.5. Ažurnost Centralnog biračkog spiska (CBS)

Registracija birača/ica u BiH je pasivna od 2006. godine, dok za birače/ice koji žele glasati iz ili u inostranstvu još uvijek važi aktivna registracija. Za Opće izbore 2018 godine u Centralni birački spisak (CBS) upisano je ukupno 3.352.933² birača/ica zaključno sa 23.08.2018. godine. Izbjogle osobe i osobe koja privremeno žive u inostranstvu imaju pravo na glasanje izvan BiH. Rok za prijavu birača/ica za glasanje izvan BiH bio je 24. juli, nakon čega je CIK BiH za glasanje izvan BiH registrovala ukupno 77.814 birača/ica. CIK BiH je odbila zahtjeve za glasanje izvan BiH za ukupno

² U Federaciji BiH ukupan broj birača je 2.092.336, u Republici Srpskoj ukupan broj birača je 1.260.597.

9.098 birača i to po raznim osnovama. Najviše zahtjeva odbijeno je po osnovu nedostatka validnog dokaza o identitetu (3.490), nedostatak dokaza o prebivalištu u BiH (2.349), te prijava više lica sa iste adrese (1.358).

Još od Lokalnih izbora 2016 izuzetno aktuelna tema je ažurnost biračkog spiska u smislu postojanja većeg broja umrlih lica na biračkom spisku. CIK BiH je za ove izbore preduzimala određene korake kako bi se ovaj problem riješio, međutim iako CIK BiH odgovara za ažurnost i tačnost biračkog spiska bez saradnje ostalih nadležnih tijela u lancu odgovornosti birački spisak ne može biti ažuran. Do raspisivanja izbora 8. maja iz evidencija birača/ica brisano je preko 5.000 umrlih lica sa biračkog spiska. Međutim još uvijek se pojavljuju indicije da se na biračkom spisku nalazi veliki broj osoba koje imaju preko sto godina (čak preko 8.000 osoba) i koje su trebale biti izbrisane sa biračkog spiska.

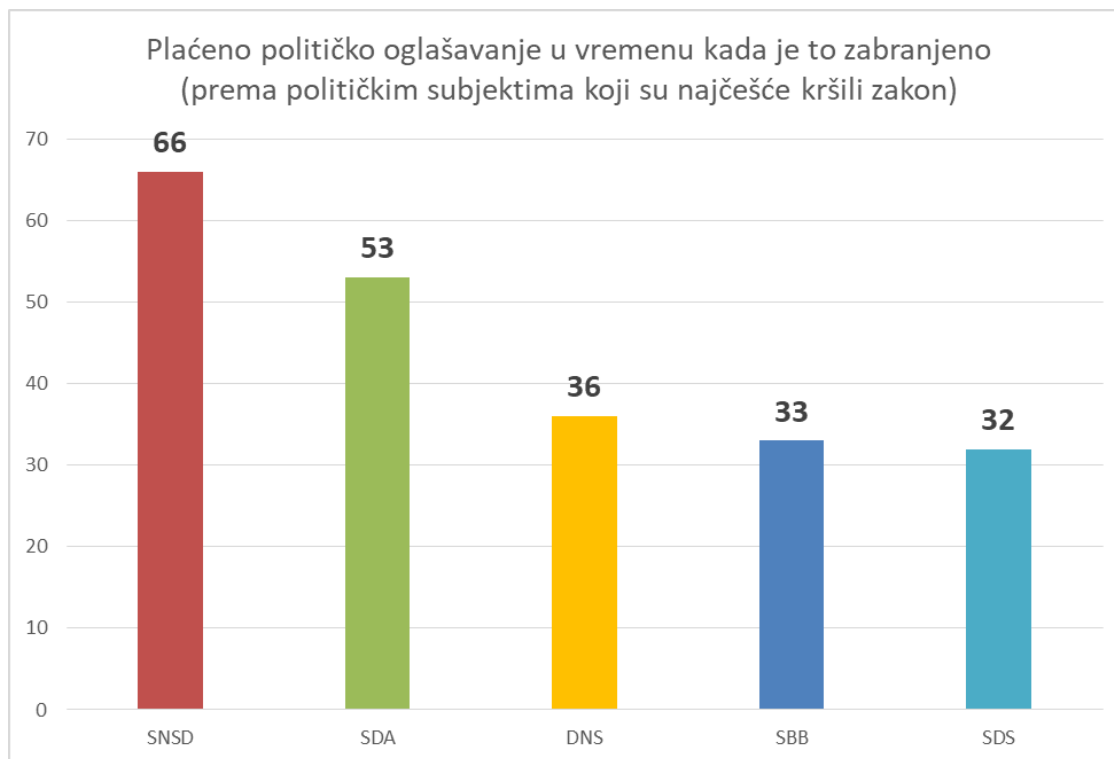
Kada je u pitanju povećanje broja birača/ica po osnovnim izbornim jedinicama, u općini Ravno zabilježen je porast tog broja od 5% u odnosu na ukupnu populaciju općine. U 22³ općine izražena je sumnja u ažurnost biračkog spiska koja se uglavnom ističe zbog postojanja određenog broja umrlih lica na biračkom spisku.

2.2.6. Preuranjena izborna kampanja

Izborni zakon BiH definiše izbornu kampanju kao period od 30 dana uoči izbornog dana u kojem politički subjekti predstavljaju biračima/cama i javnosti svoje programe i kandidate/kinje za predstojeće izbore. Izborna kampanja za Opšte/Opće izbore 2018. godine počela je 7. septembra/rujna. Do ovog datuma bio je zabranjen bilo koji oblik plaćenog javnog oglašavanja, kao i sve predizborne aktivnosti političkih subjekata osim održavanja internih skupova organa i statutarnih tijela političkih subjekata i to od dana raspisivanja do dana službenog početka kampanje.

Ipak, kao i u prethodnim izbornim ciklusima, značajan broj političkih subjekata započinje sa aktivnostima koje se mogu podvesti pod zabranjenu izbornu kampanju. Posmatrači/ce Koalicije „Pod lupom“ zabilježili su ukupno 436 slučajeva preuranjene izborne kampanje koju su provodila 33 politička subjekta. Po broju zabilježenih aktivnosti preuranjene izborne kampanje prednjači Savez nezavisnih socijaldemokrata (SNSD) sa 66 zabilježenih slučajeva, slijedi Stranka demokratske akcije (SDA) sa 53, Demokratski narodni savez (DNS) sa 36, Savez za bolju budućnost (SBB) sa 33, te Srpska demokratska stranka (SDS) sa 32 evidentirana slučaja. Riječ je uglavnom o plaćenom oglašavanju na društvenim mrežama i organiziranju javnih događaja (skupova, tribina) sa ciljem promovisanja političkog subjekta i/ili kandidata/kinja na izborima. Pregled zabilježenih slučajeva nalazi se u prilogu ovog Izvještaja.

³ Domaljevac-Šamac, Donji Žabar, Pelagićevo, Banovići, Ključ, Ilijaš (oko 140 umrlih na spisku), Bosanska Krupa, Ravno, Vitez, Sapna, Odžak, Kalesija, Čapljina, Stolac, Stari Grad Sarajevo, Orašje, Donji Žabar, Živinice, Mostar, Ilijaš, Travnik, te Banja Luka gdje je politički subjekt SDP BiH Iznio sumnju u ažurnost biračkog spiska.

Broj evidentiranih slučajeva preuranjene izborne kampanje veći je za tri puta u odnosu na isti period za Lokalne izbore 2016. godine. Nažalost, sankcije za zakonom zabranjenu, preuranjenu izbornu kampanju kontinuirano izostaju.

2.2.7. Nepravilnosti prijavljene Koaliciji „Pod lupom“

Koalicija „Pod lupom“ tokom izbornog perioda zaprima prijave nepravilnosti koje upućuju građani, predstavnici političkih subjekata, nevladinih organizacija i drugih zainteresovanih strana putem internet stranice Koalicije ili besplatnog telefona namijenjenog za ovu svrhu. Do objave ovog izvještaja, Koalicija je zaprimila 88 prijava koja su po mišljenju prijavitelja izborne nepravilnosti, kao i prijave koje se odnose na zloupotrebe ličnih podataka u svrhu glasanja putem pošte. Prijavljene nepravilnosti odnose se na sljedeće: podmićivanje birača (21 prijava); izborna kampanja prije zvaničnog početka iste (19 prijava); birački spisak (16 prijava); izborna kampanja (10 prijava); glasanje van zemlje (6 prijava sa velikim brojem individualnih prijava⁴); imenovanje birčkih odbora (2 prijave); govor mržnje (1 prijava); kategorija 'drugo' (12 prijava). Koalicija „Pod lupom“ analizira sve zaprimljene prijave, tamo gdje je primjenjivo upućuje nadležnim organima na obradu, te upućuje građane u njihova prava posebno u oblasti zaštite izbornog prava u vezi sa zloupotrebama ličnih podataka u svrhu glasanja putem pošte.

⁴ Opština Vlasenica: prijava zloupotrebe ličnih podataka za 34 osobe sa izjavama osoba da su njihovi podaci zloupotrebjeni; Opština Lopare: prijava koju je uputila grupa osoba anonimno iz straha od odmazde, a koji su lično učestvovali u izbornim prevarama, u kojoj tvrde da od 694 birača prijavljena za glasanje putem pošte između 350 i 400 njih je lažno prijavljeno, odnosno zloupotrijebljeni su njihovi podaci.

2.2.8. Ostale nepravilnosti

Kada govorimo o nepravilnostima koje se ne mogu svrstati niti u jednu od prethodnih kategorija, zabilježen je slučaj potpisivanja ugovora sa dijelom kandidata/kinja na listi političkog subjekta Demokratska fronta, onih koji su pozicionirani visoko na kandidatskoj listi. Ovim ugovorima o uređivanju materijalnih odnosa političkog subjekta Demokratska fronta (DF) i kandidata/kinja DF-a za organe svih nivoa izvršne i zakonodavne vlasti, kako se navodi, precizirano je da u slučaju da kandidat/kinja tokom trajanja izborne funkcije napusti stranku, bude izbačen iz stranke, pređe u klub zastupnika drugog političkog subjekta i/ili postane nezavisni kandidat, kandidat se obavezuje da isplati iznos do 50.000 KM na račun stranke. Ovi ugovori su nedemokratski jer vlasništvo mandata pripada pojedincu, a ne stranci.

Koaliciji „Pod lupom“ prijavljena je i pojava lažnih akreditacija za navodne kontrolore rada biračkih odbora ispred Delegacije Evropske unije u BiH. U vezi s ovom pojavom, zabrinjava činjenica da nalogodavci kreiranja ovakvih lažnih akreditacija imaju namjeru lažno se predstavljati na izborni dan kao predstavnici međunarodne zajednice.

2.3. Rad izborne administracije

Uz manja odstupanja u provedbi izbornih predradnji i zabilježenih slučajeva kršenja izbornih rokova od strane CIK-a i lokalnih izbornih komisija, izborna administracija na lokalnom nivou uglavnom je adekvatno izvršila pripreme za održavanje izbora. Međutim, događaji vezani za CIK i incidenti u pojedinim općinama umanjuju povjerenje građana u izbornu administraciju.

2.3.1. Centralna izborna komisija BiH (1)

Centralna izborna komisija BiH (CIK BiH) je zadužena za organiziranje i provođenje izbora. CIK BiH je donijela Odluku o raspisivanju i održavanju Općih izbora 2018. godine 8. maja tekuće godine. Od dana raspisivanja izbora do objavljivanja ovog izvještaja CIK BiH održala je 42 sjednice.

Protekli period CIK BiH je potreslo nekoliko slučajeva koji su poljuljali povjerenje javnosti u rad ovog organa. Naime, u februaru ove godine u javnost je dospio radni materijal CIK-a BiH u vezi sa potencijalnim modelom popunjavanja Doma naroda Parlamenta FBiH, a nakon što je Ustavni sud stavio van snage odredbe Izbornog zakona koje se odnose na isto. Iako je u pitanju bio radni materijal, pojedini mediji i politički lideri okarakterisali su to kao pokušaj CIK-a da nametne neustavan i diskriminatoran model rješavanja ovog pitanja. Ipak, najviše štete po ugled CIK-a predstavlja činjenica da se sam taj radni materijal uopće našao u javnosti, jer se to može shvatiti i kao unutrašnji politički ili drugačiji sukob koji postoji, a koji ide na štetu kredibiliteta i povjerenja javnosti u ovu instituciju. U aprilu 2018. godine u javnosti se pojavila informacija o nestanku 35,8 tona papira nabavljenog za štampanje glasačkih listića. CIK BiH je demantovala ove navode, dok je u reakcijama prema javnosti u vezi sa ovim slučajem djelovala konfuzno i sa davanjem oprečnih informacija koje javnosti nisu precizno objasnile situaciju u vezi sa 'nestalim' papirom. Pojedini politički subjekti iskoristili su ovu situaciju dovodeći u pitanje i regularnost oktobarskih izbora. U toku je istraga Agencije za istrage i zaštitu (SIPA) BiH, a po nalogu Tužilaštva BiH, o nestanku

desetak tona papira iz skladišta CIK-a. Posljednja, takoreći, afera u vezi rada CIK-a BiH dogodila se na sjednici od 27.09. kada je u turbulentnom zasjedanju CIK-a izabran novi predsjednik ove institucije. Iako se očekivao izbor predstavnika iz reda srpskog naroda koji nije tokom mandata obavljao ovu dužnost, izabran je predstavnik, takođe iz reda srpskog naroda, ali koji je već ranije obavljao tu dužnost, iako Izborni zakon BiH predviđa da se ta dužnost može obavljati samo jednom u toku mandata. Član izborne komisije koji se smatra oštećenim ovakvom odlukom najavio je žalbu prema Sudu BiH. Do objave ovog izvještaja nemamo potvrdu da je takva žalba upućena.

U svom redovnom radu, CIK BiH uglavnom prati i ispunjava predviđene obaveze po izbornom kalendaru poštujući zadate rokove. U 19⁵ osnovnih izbornih jedinica izbornim komisijama nije dostavljen pregled ovjerenih političkih subjekata od strane CIK-a do 05.08.2018. godine što je bio rok.

Pored novina i unapređenja u organizaciji izbornog dana (tačka 3.2 ovog Izvještaja), CIK BiH je za ove izbore, u odnosu na ranije izborne cikluse, uveo ozbiljniji pristup obukama predsjednika/ca i članova biračkih odbora, kao i članova općinskih i gradskih izbornih komisija. Ovo je urađeno izradom *Jedinstvene metodologije za izradu nastavnog plana i programa obuke članova biračkih odbora u BiH*, te pratećih provedbenih akata. Metodologija predviđa unificirane obuke za članove/ice općinskih/gradskih izbornih komisija kao i za članove/ice biračkih odbora, te njihovo testiranje po završetku obuke. Testiranje za članove/ice biračkih odbora predviđeno je 5 dana nakon obuke, dok općinske/gradske izborne komisije imaju obavezu vršenja dodatne obuke predsjednika/ca biračkih odbora i njihovih zamjenika/ca. Uspješno polaganje testova za sve članove/ice biračkog odbora obavezan je uslov za njihov rad na izborni dan.

Posmatrači/ce Koalicije prisustvovali su na regionalnoj obaveznoj edukaciji za predsjednike/ce i članove/ice općinskih/gradskih komisija u Sarajevu, koju organizira CIK BiH, a koju su ocijenili uglavnom kao dobro organiziranu i korisnu edukaciju.

2.3.2. Lokalne izborne komisije (143)

2.3.2.1. Sastav i rad lokalnih izbornih komisija

Koalicija je posmatranjem predizbornog perioda Općih izbora 2014. zabilježila da, iako su lokalne izborne komisije funkcionisale u skladu sa Izbornim zakonom i procedurama vezanim za njihov rad, taj rad nije bio sistematski organiziran pa se često dešavalo da sjednice nisu najavljivane, bez pripreme dnevnog reda i slično. Isto je prepoznala i CIK koja je u maju 2016. donijela *Uputstvo o načinu rada i izvještavanju izborne komisije osnovne izborne jedinice u BiH*, kojim je bliže propisano funkcionisanje lokalnih izbornih komisija. Između ostalog, uputstvom je propisano donošenje Poslovnika o radu lokalne izborne komisije, što je u potpunosti ispoštovano od strane

⁵Brčko Distrikt BiH, Čapljina, Centar Sarajevo, Grude, Hadžići, Ljubuški, Neum, Novi Grad Sarajevo, Novo Sarajevo, Sanski Most, Šekovići, Široki Brijeg, Stolac, Vareš, Velika Kladaša, Zavidovići, Zenica, Žepče i Živinice

svih lokalnih izbornih komisija u BiH. Uputstvom je takođe predviđena mogućnost da lokalne izborne komisije imenuju sekretara i/ili tehničkog sekretara na što se odlučilo 69 izbornih komisija ili 48% od ukupnog broja lokalnih izbornih komisija, što će vjerovatno doprinijeti kvaliteti održavanja izbora na njihovom području.

Većina lokalnih izbornih komisija provodi adekvatne pripreme za održavanje izbora. U periodu od 23.07. do 01.10.2018. godine lokalne izborne komisije održale su 889 sjednica.

Od ovog broja na ukupno 767 sjednica ili 86,27% prisutni su bili svi članovi LIK-a, dok na 122 sjednice nisu bili prisutni svi članovi. Pored ovog broja sjednica održan je i veliki broj telefonskih sjednica.

Sve lokalne izborne komisije funkcionišu u punom sastavu. Sastav izbornih komisija, prema odredbama Izbornog zakona BiH i Zakona o ravnopravnosti spolova, treba odražavati polnu zastupljenost od najmanje 40% pripadnika/ca manje zastupljenog spola što je i ispoštovano u 91,6% lokalnih izbornih komisija. Zabilježeno je da izborne komisije u 12 općina⁶, ne odražavaju spolnu zastupljenost kako je zakonom predviđena.

Vlast na lokalnom nivou dužna je obezbijediti uslove za funkcionisanje izbornih komisija. Kada su u pitanju uslovi rada u kojima djeluju izborne komisije osnovnih izbornih jedinica, zabilježeno je da se sa problemima u radu susreće 11 izbornih komisija⁷, koje navode da nemaju adekvatne prostorije za rad i opremu.

Posmatrači/ce Koalicije izvještavaju da su Centri za birački spisak u svim općinama/gradovima dostupni građanima/kama, izuzev u općinama Ključ gdje poslove Centra trenutno obavlja Općinska izborna komisija i Bosansko Grahovo gdje nije imenovana osoba koja će obavljati ove poslove kao zamjena za radnika na bolovanju.

2.3.2.2. Poštivanje rokova

Jedna od obaveza izbornih komisija na lokalnom nivou jeste određivanje broja i vrste biračkih mjesta do zadatog roka po kalendaru izbornih aktivnosti. Do zadatog roka, 3. avgusta/kolovoza, velika većina lokalnih izbornih komisija su odredile broj i vrstu biračkih mjesta, dok njih 9⁸ to nije uradilo.

Kada govorimo o poštivanju drugih rokova predviđenih izbornim kalendarom, 21⁹ općinska/gradska izborna komisija nije dodijelila pozicije političkim subjektima u biračkim

⁶ Bosanski Petrovac, Bosansko Grahovo, Domaljevac - Šamac, Glamoč, Krupa na Uni, Kupres (RS), Novi Grad Sarajevo, Novo Sarajevo, Petrovac, Široki Brijeg, Stolac i Zvornik.

⁷ Izborne komisije u Bosanskom Grahovu, Donjem Žabaru, Glamoču, Istočnom Mostaru, Livnu, Maglaju, Pelagićevu, Ribniku, Sokolcu, Usori i Vukosavlju.

⁸ Čapljina, Čitluk, Gračanica, Ilijaš, Ljubinje, Mrkonjić grad, Novi Grad Sarajevo, Novo Sarajevo i Velika Kladuša.

⁹ Izborne komisije u Berkovićima, Bosanskom Grahovu, Busovači, Čeliću, Doboj Jugu, Dobretićima, Donjem Žabaru, Drvaru, Istočnom Mostaru, Jajcu, Kreševu, Kupresu (RS), Milićima, Novom Gradu, Ribniku, Srbcu, Teočaku, Tešnju, Tomislavgradu, Usori i Vogošći.

odborima do 8. avgusta/kolovoza tj. nisu održale žrijebanje za članove/ice biračkih odbora čime su prekršile rok za ovu aktivnost. Neke od njih navode da su dobile suglasnost CIK-a za prolongiranje žrijebanja.

U više od polovine općina i gradova u BiH politički subjekti nisu dostavili prijedloge članova/ica biračkih odbora do 15. avgusta/kolovoza što je takođe bio rok. Prema informacijama iz ovih izbornih komisija, CIK je prolongirala taj rok do 20. avgusta/kolovoza. Postavlja se pitanje čemu služe rokovi ako se isti krše bez posljedica ili prolongiraju odlukom CIK-a što onda utječe na kašnjenje drugih predviđenih aktivnosti lokalnih izbornih komisija.

Rok za obuku članova biračkih odbora za Opšte izbore 2018. je 5. oktobar/listopad. Do objave ovog izvještaja 120 LIK-ova je završilo sa obukom svih članova biračkih odbora, u 22 opštine/grada obuka je u toku sa planom da se završi do isteka roka, dok za jednu opštinu nemamo informaciju o ovom procesu. Posmatrači Koalicije su prisustvovali na 111 obuka za članove BO širom zemlje koju su ocijenili sa prosječnom ocjenom dobro-vrlo dobro.

U izvještajnom periodu koji se odnosi na 10 sedmica izvještavanja, posmatrači Koalicije došli su do podatka da je lokalnim izbornim komisijama uloženo 29 prigovora, od kojih se 28 odnosi na Opšte izbore, a jedan na izbor članova savjeta MZ.

Posmatrači/ce Koalicije 'Pod lupom' uglavnom imaju pozitivna iskustva u saradnji lokalnim izbornim komisijama. U svega 14 od 143 lokalne izborne komisije prijavljeni su određeni problemi u komunikaciji sa posmatračima/cama koji se uglavnom tiču neobavještavanja o zakazivanju sjednica.

2.4. Mediji, civilno društvo i građani/ke

2.4.1. Izvještavanje medija

Dugoročni posmatrači/ce Koalicije „Pod lupom“ pratili su i izvještavanje lokalnih i regionalnih medija. Posmatranjem medijskog izvještavanja posmatrači/ce su zabilježili slučajeve pristrasnog izvještavanja medija koji u svojim sadržajima uglavnom pozitivno ili uglavnom negativno izvještavaju o određenim političkim subjektima te prenošenje neprimjerenog govora funkcionera ili kandidata na izborima.

Zabilježeno je ukupno 58 slučajeva potencijalnih govora mržnje, izazivanja etničke, vjerske, rasne ili druge netrpeljivosti, zapaljive retorike, upotrebe neprimjerenih simbola ili poziva na nasilje.

Posmatrači/ce iz deset općina su izvjestili da su mediji izloženi pritiscima javnih zvaničnika i/ili političkih subjekata. Radi se o općinama Grude, Istočna Ilidža, Istočno Novo Sarajevo, Mostar, Novi Grad Sarajevo, Petrovo, Stari Grad Sarajevo, Velika Kladaša, Zenica i Žepče.

Ono što najviše zabrinjava jesu napadi na novinare/ke koji su se desili u avgustu mjesecu, ali i ranije tokom godine. Pokušaj ubistva novinara BN televizije Vladimira Kovačevića je nadržastičniji primjer napada na slobodu medija. Novinarka Mira Kostović bila je izložena prijetnjama od strane

v.d. direktora Javnog preduzeća „Putevi RS“ i predsjednika regionalnog odbora DNS-a Nenada Nešića njoj i njenom suprugu. Koalicija „Pod lupom“ najoštrije osuđuje napade na novinare/ke i na istražne organe apeluje da se počinioci i naručioci ovih nedjela čim prije otkriju i sankcionišu. Bez slobodnih medija nema ni slobodnih i poštenih izbora.

Koalicija Pod lupom je od 7. septembra, u saradnji sa partnerima Udruženjem BH novinari i Agencijom BORAM, započela i sistematizovani monitoring medijskog izvještavanja koji će obuhvatiti 30 medija i 40 dana medijskog izvještavanja, uključujući 30 dana izborne kampanje i dodatnih 10 dana nakon izbornog dana. Prvi preliminarni izvještaj o monitoringu medija na izborima predstavljen je 26. septembra/rujna na konferenciji za medije u Sarajevu. Detaljni nalazi u sklopu Finalnog izvještaja o monitoringu medija biće predstavljeni u novembru/studenom.

2.4.2. Civilno društvo i građani/ke

U četiri slučaja posmatrač/ce Koalicije „Pod lupom“ su prijavili pritiske i napade kojima su bili izloženi. Najnoviji primjer ukazuje na bahatost bh. političara koji su umislili da su nedodirljivi.

Dana 26.09.2018. godine, posmatrač izborne kampanje Koalicije „Pod lupom“ posjetio je predizborni skup HDZ BiH u općini Tomislavgrad, u Osnovnoj školi u Seonici. Po dolasku na mjesto održavanja skupa, prisutni su ga fotografisali. Fotografija je dospjela do bivšeg dugoročnog posmatrača Koalicije "Pod Lupom" koji je istu proslijedio aktuelnom posmatraču izborne kampanje. Prilikom završetka skupa, posmatrač je primjetio da je trenutni Ministar finansija u Vladi Kantona 10 (Livno) Stipan Šarac došao na navedeni skup službenim automobilom. Posmatrač je fotografisao navedeno vozilo kao dokaz zloupotrene javnih sredstava u svrhu izborne kampanje.

Dan poslije, 27.09.2018. godine, isti posmatrač posjetio je predizborni skup HDZ BiH u općini Tomislavgrad, u Osnovnoj školi u Eminovom selu. Posmatrač se uredno predstavio i rekao da dolazi ispred Koalicije "Pod Lupom". Odmah nakon toga, trenutni Ministar znanosti, prosvjete, kulture i sporta u Vladi Kantona 10 (Livno) Petar Galić (kandidat HDZ BiH na izborima i nosilac liste iz Izborne jedinice 12 za Zastupnički dom Parlamenta Federacije BiH) prijeteći mu je rekao da bi mu na jučerašnjem, navedenom skupu razbio telefon da ga je ugledao da mu fotografiše službeni automobil. Posmatraču je pokazao u smjeru službenog automobila kojim je došao na predizborni skup te prijeteći rekao "Hajde sad uslikaj ako smiješ".

Pri organizaciji uličnih akcija u opštinama Banja Luka i Istočno Novo Sarajevo desili su se verbalni napadi na volontere Koalicije „Pod lupom“ („soroševci, uništili ste ovu zemlju“ i „bićete protjerani, doći će kraj i vama uskoro“). U avgustu/kolovozu mjesecu u općini Tomislavgrad desetak minuta nakon lijepljenja plakata Koalicije „Pod lupom“, plakati su uništeni.

Koalicija „Pod lupom“ će učiniti sve da zaštiti svoje posmatrač/ice na terenu. Još jednom apelujemo na političke subjekte i građane/ke da se pridržavaju zakona i suzdrže od bilo kakvih pritisaka na posmatrač/ice Koalicije. Nosiocje javnih funkcija pozivamo da se pridržavaju izbornih pravila.

Zabilježeni su i slučajevi pokušaja negativnog utjecaja na slobodu okupljanja i izražavanja volje građana/ki. Predsjednik Republike Srpske Milorad Dodik je u više navrata naglasio da sloboda okupljanja i izražavanja volje građana/ki koji su okupljeni u grupu „Pravda za Davida“ treba da bude onemogućena i da je nezakonita, te negodovao prema okupljanju građana/ki koji su protestvovali u znak podrške pretučenom novinaru BN televizije Vladimiru Kovačeviću.

U petak, 17.08.2018. policija je pokušala da zabrani okupljanje građana/ki koje se ne odnosi na izbore, nego na lokalnu problematiku vezano za izgradnju mini hidroelektrane Kruščica u općini Vitez. Poznato je da se prošle godine 24.08. desio incident u ovom mjestu nakon što su pripadnici specijalne policije MUP-a SBK priveli više osoba koje su protestvovala protiv izgradnje MHE pri čemu je više osoba povrijeđeno.

3. O Općim izborima 2018.

3.1. Ukratko o Općim izborima 2018.

Opći izbori 2018 zakazani su za nedjelju 7. Oktobar/Listopad 2018. godine, i raspisani su za sljedeće organe, odnosno nivoe vlasti:

- Predsjedništvo Bosne i Hercegovine;
- Predstavnički dom Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine;
- Predstavnički dom Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine;
- Narodnu Skupštinu Republike Srpske;
- Predsjednika i potpredsjednike Republike Srpske; i
- Skupštine kantona u Federaciji Bosne i Hercegovine.

Zakonom utvrđeni izborni sistem u BiH spada u red kombinacije izbornih sistema, odnosno zavisno od organa koji se bira razlikujemo:

- Sistem proste većine;
- Sistem proporcionalne zastupljenosti uz primjenu otvorenih lista.

Sistem proste većine primjenjuje se prilikom izbora:

- Članova/ica Predsjedništva BiH (iz reda konstitutivnih naroda);
- Izbor predsjednika/ce i potpredsjednika/ica Republike Srpske (jedan predsjednik/ca i dva potpredsjednika/ce iz konstitutivnih naroda).

Sistem proporcionalne zastupljenosti primjenjuje se prilikom izbora u sljedeće organe:

- Predstavnički dom Parlamentarne skupštine BiH (42 člana);
- Predstavnički dom Parlamenta Federacije BiH (98 članova);
- Narodna skupština Republike Srpske (83 člana);
- Skupštine kantona u Federaciji BiH (10 skupština).

Za Opće izbore 2018 CIK BiH je za učešće na izborima ovjerila 69 političkih stranaka, 34 nezavisna kandidata/kinje, 36 koalicija i preko 7.500 kandidata/kinja za sve gore pomenute izborne utrke. Pravo glasa na izborima 7. oktobra imaće 3.352.933¹⁰ građana i građanki BiH koji su upisani u Centralni birački spisak zaključno sa 23.08.2018. godine. Za glasanje izvan BiH registrovano je ukupno 77.814 birača/ica.

3.2. Šta nas novo očekuje na Općim izborima 2018?

Na Općim izborima 2018 očekuje nas nekoliko novina koje se tiču organiziranja izbornog dana i/ili procedura na izborni dan. Tako je CIK BiH, kroz provedbene akte, donijela odluke o uvođenju

¹⁰ U Federaciji BiH ukupan broj birača je 2.092.336, u Republici Srpskoj ukupan broj birača je 1.260.597.

providnih glasačkih kutija na biračka mjesta, skraćivanju visine glasačkih kabina i javnoj objavi imena i prezimena članova biračkih odbora sa nazivom političkog subjekta koji ih je nominovao. Time su implementirane 3 od 10 prioriternih preporuka Koalicije „Pod lupom“ za bolje izbore u BiH a koje se ne odnose na izmjene Izbornog zakona BiH.

Da bi se na neki način spriječila zloupotreba hemijskih olovaka koje koristi birački odbor na izborni dan, izmijenjen je Pravilnik o načinu provođenja izbora u dijelu koji se odnosi na ispunjavanje obrazaca na biračkom mjestu. Tom izmjenom obrasci na biračkom mjestu ispunjavaju se olovkom crvene boje, odnosno tinte, dok se glasanje vrši olovkom plave boje, odnosno tinte.

Inače, Koalicija „Pod lupom“ je u izvještaju o provedenim Lokalnim izborima 2016. godine dala niz preporuka za unapređenje izbornog procesa. Između ostalih, Koalicija je posebno zagovarala uvođenje providnih glasačkih kutija za svaki nivo vlasti koji se bira kako bi se spriječile određene vrste nepravilnosti u vezi sa glasanjem i uopće povećalo povjerenje u odvijanje izbornog procesa na izborni dan. Zatim, skraćivanje glasačkih kabina do nivoa koji će štiti tajnost glasanja, ali onemogućiti bilo kakve nepravilnosti prilikom glasanja (fotografisanje, više birača u kabini, iznošenje i/ili zamjene glasačkih listića). Kako bi se u potpunosti 'ogolila' nezakonita tzv. trgovina mjestima u biračkim odborima, Koalicija je posebno zagovarala javnu objavu imena i prezimena svih članova biračkog odbora uključujući i naziv političkog subjekta koji ih je nominovao kako bi ostali politički subjekti, posmatrači/ce, ali i građani/ke, imali uvid u sastav biračkog odbora i priliku reagovati prema izornoj administraciji ukoliko uoče da se trgovina mjestima u biračkim odborima dogodila. Prema mišljenju Koalicije, pomenute novine i izmjene su pozitivan korak naprijed u unapređenju izbornog procesa.

Pored toga, izmjenama i dopunama Izbornog zakona BiH iz aprila/travnja 2016. godine usvojene su retrogradne izmjene koje se odnose na povećanje unutarstranačkog praga za osvajanje mandata. Po ovim izmjenama unutarstranački prag za lokalne izbore, odnosno izbore u predstavnička tijela na lokalnom nivou podignut je sa 5% na 10%. Za Opće izbore, ovaj prag podignut je sa 5% na 20%. Prema mišljenju Koalicije „Pod lupom“ u praksi ove izmjene znače zatvaranje kandidatskih listi, odnosno smanjenje uticaja birača/ica na izbor njihovih predstavnika/ca u predstavnička/zakonodavna tijela, dok se značajno povećao utjecaj političkih stranaka na odabir kadrova koji će biti izabrani. Ove izmjene nisu ni u skladu sa standardima dobre prakse u izborima niti preporukama Venecijanske komisije o unutarstranačkom pragu, gdje se umjerenim pragom smatra svaki onaj u rasponu od 5-10%, dok se one liste gdje je prag 15% ili više zapravo smatraju zatvorenim listama.¹¹

¹¹ [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2015\)001-e](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2015)001-e)

4. Metodologija dugoročnog posmatranja izbora

Koalicija „Pod lupom“ posmatra cjelokupni izborni proces u BiH što podrazumijeva sve faze izbornog procesa od dana raspisivanja izbora pa sve do implementacije izbornih rezultata i formiranja vlasti. U tu svrhu organizira se dugoročno posmatranje koje služi da bi se kontinuirano pratio cijeli izborni proces, kako bi se mogla dati sveukupna slika koja bi obuhvatila što je moguće širi spektar aktivnosti vezanih za izbore, a ne samo izborni dan kao takav.

Koalicija „Pod lupom“ dugoročno posmatranje Općih izbora 2018 vrši putem 7 regionalnih ureda i 63 dugoročna posmatrača/ice na terenu koji pokrivaju sve osnovne izborne jedinice u BiH, njih 143. Dugoročni posmatrač/ice na terenu posmatraju rad i sjednice svih općinskih/gradskih izbornih komisija u BiH, aktivnosti predviđene izbornim kalendarom i poštivanje rokova, izborne nepravilnosti, te educiraju posmatrač/ice izbornog dana, njih više od 5.000. O svojim aktivnostima dugoročni posmatrač/ice izvještavaju na sedmičnom nivou, te su do sada poslali 1.430 redovnih izvještaja o ključnim nalazima posmatranja. Izvještaji dugoročnih posmatrača/ica čine okosnicu ovog preliminarnog izvještaja.

Od 7. septembra/rujna, Koalicija na terenu ima dodatna 42 posmatrača/ice izborne kampanje. Oni su zaduženi za praćenje promotivnih aktivnosti političkih subjekata u vremenu od 30 dana trajanja izborne kampanje i izvještavanje o toku izborne kampanje. Posmatrač/ice izborne kampanje do sada su posjetili i izvjestili sa 363 predizbora skupa političkih subjekata.

Osim posmatranja rada općinskih/gradskih izbornih komisija, Koalicija posmatra i rad CIK BiH što je redovna praksa od formiranja Koalicije 2014. godine.

5. O Koaliciji Pod lupom

Koalicija za slobodne i poštene izbore - Pod lupom osnovana je u maju/svibnju 2014. godine s ciljem provođenja projekta građanskog, nestranačkog posmatranja Općih izbora 2014. godine. Koaliciju čini šest¹² nevladinih organizacija iz cijele BiH. Primarna aktivnost Koalicije je posmatranje izbora. Koalicija je do sada posmatrala Opće izbore 2014. godine, Lokalne izbore 2016. godine, prijevremene lokalne izbore u osam općina, prve izbore u novoformiranoj općini Stanari, ponovljene izbore u općini Stolac i postupak provođenja opoziva načelnika općine Lukavac. Na svim navedenim izborima je bilo angažirano više od 5.500 posmatrača/ica. Pored toga, Koalicija se bavi istraživanjima i izradom međunarodnih komparativnih analiza, praćenjem sjednica Centralne izborne komisije BiH, organiziranjem okruglih stolova i konferencija okupljajući predstavnike/ce zakonodavnih i izvršnih institucija vlasti, izborne administracije, međunarodne i akademske zajednice, te medija i civilnog društva. Koalicija aktivno radi i na zagovaranju unapređenja izbornog procesa u svim njegovim segmentima. Pored navedenih aktivnosti, Koalicija vrši i edukaciju mladih birača/ica koji prvi put izlaze na izbore, a u cilju motivacije i ohrabrivanja da aktivno učestvuju u izbornom procesu. Kroz ovu aktivnost do sada je edukovano 30.000 mladih širom BiH. Od 2016. godine, Koalicija „Pod lupom“ u saradnji sa Udruženjem BH novinari i Agencijom BORAM provodi monitoring medija u izbornom procesu.

Koalicija svoje aktivnosti u predizborno vrijeme usmjerava na monitoring rada izborne administracije, proces registracije birača/ica, monitoring (pred)izbornih kampanja političkih subjekata, te prijavu nepravilnosti i postupanje po istima. Nestranački, građanski posmatrači/ce će biti okosnica posmatranja izbornog dana. Oni će objektivno i blagovremeno izvještavati o izbornom procesu sa biračkih mjesta. U postizborno vrijeme, Koalicija vrši monitoring zaprimljenih primjedbi i prigovora na izborni proces, prati formiranje novoizabranih organa vlasti u BiH, te će u izvještajnoj formi dati preporuke i zagovarati unapređenje pravnog okvira i izbornog zakonodavstva u BiH.

Aktivnosti Koalicije se provode kroz trogodišnji projekat BASE (eng. skr. od Izgradnja odgovornosti i sistema u izborima) i dodatno finansiranje za povećanje obima posmatračke misije. Projekat BASE finansira Evropska unija (EU), dok je dodatno finansiranje obezbijedila je Američka agencija za međunarodni razvoj (USAID). Glavni cilj BASE projekta je doprinijeti unapređenju kvalitete izbornog procesa u BiH, u skladu sa međunarodnim standardima i najboljim praksama, ohrabrujući aktivno učešće građana u posmatranju izbora i zagovaranju unapređenja izbornog zakonodavstva.

¹² Centri civilnih inicijativa (CCI), Udruženje građana "Demokratija-Organizovanje-Napredak" Prijedor (DON Prijedor), Institut za razvoj mladih i zajednice "Perpetuum Mobile" Banja Luka, Centar za građansku suradnju Livno (CGS Livno), Inkubator društvenih inovacija "MUNJA" i Forum građana Tuzle (FGT Tuzla)

Ova publikacija je nastala uz finansijsku podršku Evropske unije (EU). Sadržaj publikacije je isključiva odgovornost Koalicije "Pod lupom" i nužno ne predstavlja stanovišta Evropske unije.

Sadržaj ovog dokumenta je isključiva odgovornost Koalicije "Pod lupom" i nužno ne odražava stavove USAID-a ili američke Vlade.